

Саха тыла 9 кылаас Барыйаан (барыл)

Эксээмэн үлэтэ 2 чаастаах.

Үлэ I чааһыгар 10 соруудах бэриллэр. Хас биирдии соруудах хоруйун (эппиэтин) ыйыллыбыт миэстэбэ, соруудах аллараа өттүгэр, бэйэн суруйарын ирдэнэр. Хоруйгун тэйбэккэ, ханнык да атын бэлиэни туттубакка, суруй.

Үлэ II-с чааһа икки соруудахтаах.

Бастакы соруудабы толорууга этиилэри, бэриллибит тыллары, ситимнэри туһанан, санаабын ситимнээн, ыйыллыбыт тиэмэ ис хоһоонун арыян, бэйэ суруйуутун онорорун ирдэнэр. Суруйуун 100 тылтан итэбэһэ суох буоларын ситис.

Иккис соруудахха бэйэ суруйуу ис хоһоонугар бэриллибит анал үлэни толоробун.

Үлэни толоруу кэмэ – 3ч.55 мүн.

1 чааһа

Бу тиэкис кэрчигин болбойон аах.

Этэр тыл эриэккэһэ уонна сүрэх иэйиитин эрчимэ тус-туспа төрүттээх буолуохтарын сатамат. (2) Ол эрэри олус кыһыырбыт эбэтэр олус үөрбүт киһи сатаан ыпсарыылаахтык эгэлгэлээн эппэт эбээт. (3) Ити Мотуо кыыс, Матрена Семенова, миэхэ көстө түһэн ааспыта сүүрбэ төгүрүк сылын быйыл туолла. (4) Умнубаппын ээ, ону мин. (5) Оттон эн өйгөр бүгүн-сарсын умнуллубат гына кэпсээтим дуо, мин? (6) Чэ, хайдабын-туобун мин быһааран таһаарарым биллибэт. (7) Мин сатыырбынан кэпсиим, эн иһит... (8) Тоҕо эрэ олус үөрдүм, өрүкүйдүм, туохха эрэ дьулустум. (9) Бэйэбиттэн ордук, ордук киэн өйдөөх, ыраас сүрэхтээх буолуохпун баҕардым. (10) Үүнэрин төрдө ол ээ. (11) Бэйэбин астыммат, бэйэбинэн дуоһуйбат буолуу. (12) Бэйэбин таптаа, харыстаа, ол эрэри бэйэбинэн мунгурданыма, иннин диэки дьулуруйан, өрө дабайдар-дабайан ис...

(1, 2) этиигэ аннынан тардыллыбыт тыллартан ханыы тыллары үөскэтэн туспа уһул.

Хоруй:

(2) этиигэ манньык бүтэй дорҕооннору (л, р, с, б, т) үөскүүр миэстэлэринэн наардаан суруй.

Хоруй:

) этииттэн умнубаппын, кэпсээтим, биллибэт туохтуурдары болбой, суолтатын, сирэйдэниитин ырытан суруй.

Хоруй:

(8, 9) этиилэри болбой, хос аах. Аннынан тардыллыбыт тыллары сомоҕо домоһунан солбуйан суруй.

Хоруй:

(10, 11, 12) этиини болбой. Ыйыллыбыт этиилэртэн тардыы сыһыарыылаах тыллары туспа уһул, сана чааһын, тыл олобун быһаар, тардыы сирэйин ый.

Хоруй:

Миэнэ солбуйар ааты түһүгүнэн уларытан суруй, сыһыарыытыгар болбой, уларыыбыт тыллартан кэпсэтиигэ ханныктар туттуллубаттарын эбэтэр сэдэхтэрин ый.

Хоруй:

Бу кэрчиги аах. 7-10 соруудахтары толор.

Сахабыт сириҥ көмүс күһүнэ кэлбитин күнэ-дьыла тымныытынан, хаһынынан биллэрдэ. (2) Көтөрдөр итии дойдуга аттанар уһун айанна туруннулар. (3) Сүүрэр *атахтаах* сорох *хороонугар*, сорох *арбабар* кирирдэ. (4) От-мас хагдарыйан, сир ийэ нухарыйан саһархай суорбаны саптыбыт курдук. (5) Арай унуоргу диэки икки чыркымай түстэ быһыылаах (маабынныттан олбу–солбу чурустуулар) да, бэттэх кэлэн биэрбэтилэр.

1) этиини болбой, арааһын, этии чаастара хайдах, туох көмөтүнэн ситимнэспиттэрин быһаар.

Хоруй:

5) этиигэ бэлиэтэммит кэрчиккэ скобка туруутун быһаар.

Хоруй:

(3) этиигэ курсивынан бэлиэтэммит тылларга доржоон уларыыытын быраабыланан быһааран суруй.

Хоруй:

Этиилэри болбой. Бу этиилэргэ салайыы ситимнээх тыллары булан туспа уһул, ньыматын чопчулаа.

Хоруй:

2 чааһа

Бэйэ суруйуута. Бу этиини уонна бэриллибит тыллары, ситимнэри туһанан ырыа туһунан, таптыыр ырыаһыттарын, ырыа кэрэтин туһунан санаабын ситимнээн, сиһилээн суруй. Тиэкискин ааттаа. Суруйуу 100 тылтан итэҕинэ суох буолар.

Ырыа –олох аргыһа.

Көмө тыллар: билигин олоххо киһи дьоһурун, талаанын сайыннарар кыахтанна, олохун усталаах -туоратын тухары киһини ырыа арыаллыыр, ырыа киһи санаатын көтөҕөр, дууһатын чэпчэтэр, билигин араас ис хоһоонноох, матыһтаах ырыалар айыллаллар, мин ырыаларын сөбүлээн истэбин, ырыа тылларын анаан суруйаллар.

2. Сорудахтар

1. Эн суруйуугар киллэрбит тардыылаах аат тылларын туспа уһул.

2. Суруйууга баар дьүһүннүүр тыллары, эбиискэлэри уһул.